

اولویت‌بندی عوامل توسعه فرهنگی ورزش از منظر صاحب‌نظران

مهدی شهبازی^۱، راضیه هژبرنیا^{۲*}، محمد حمیدی^۳، لیلا پور رحمانی^۴

۱- دانشیار گروه رفتار حرکتی و روان‌شناسی ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

تهران، ایران

۲- دانشجوی دکتری یادگیری حرکتی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۳- کارشناسی ارشد مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۴- دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

(دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۲۰ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۰۱)

چکیده

هدف از پژوهش حاضر اولویت‌بندی عوامل توسعه فرهنگی ورزش از منظر صاحب‌نظران بود. پژوهش کاربردی حاضر از نوع تحقیقات توصیفی - پیمایشی بود که به روش آمیخته (کمی - کیفی) انجام شد. در بخش کیفی نمونه آماری شامل مدیران ستادی، استادان و محققان دانشگاهی بودند که دارای اثر پژوهشی مرتبط هستند. نمونه‌گیری در بخش کیفی به صورت گلوله‌برفی و تا رسیدن به حد اشباع نظری با متخصصان امر انجام گرفت. در بخش کمی نیز نمونه‌ها را مدیران و متخصصان ورزشی، استادان دانشگاهی دارای سابقه تدریس در حوزه فرهنگی - اجتماعی ورزش و پژوهشگرانی که در این حوزه مطالعات پژوهشی انجام داده بودند، تشکیل دادند که به صورت هدفمند ۴۹ پرسش‌نامه محقق ساخته که از مصاحبه کیفی استخراج شده بود به صورت آنلاین و میدانی توزیع شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی برای ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و از آمار استنباطی به وسیله نرم‌افزار تحلیل آماری Expert choice نسخه ۱۱ برای وزن‌دهی و اولویت‌بندی عوامل توسعه فرهنگی ورزش استفاده شد. نتایج نشان داد در عوامل توسعه فرهنگی ورزش به ترتیب اولویت خانواده و ورزش تربیتی (۰/۴۰۸)، مسئولیت‌پذیری و وجدان اخلاقی (۰/۲۷۳)، پرهیز از ردایل اخلاقی در ورزش (۰/۱۷۳)، آداب و رسوم فرهنگی در ورزش (۰/۰۸۰)، ارتباطات و مبادلات فرهنگی (۰/۰۴۳) و فعالیت فرهنگی در ورزش (۰/۰۲۲) برقرار است. به طور کلی می‌توان گفت که گسترش فرهنگ در خانواده و ورزش تربیتی می‌تواند به طور مستقیم ریشه ناهنجاری‌های اخلاقی و رفتاری را کاهش داد.

واژه‌های کلیدی: فعالیت فرهنگی، ورزش تربیتی، ورزشکار، صاحب‌نظران ورزش.

مقدمه

ورزش بازتاب اجتماعی است و با فرهنگ، اقتصاد و سیاست پیوند خورده است. درحقیقت، ورزش خرده‌فرهنگ یا پاره‌فرهنگی است که به تسامح «فرهنگ ورزش» خوانده می‌شود. این خرده‌فرهنگ شامل باورها، ارزش‌ها، هنجارها، رفتارها و نمادهای مربوط به ورزش است و چون هر پاره‌فرهنگی با دیگر ابعاد فرهنگی و توسعه‌ای در تعامل است (منوچهرنژاد و همکاران، ۲۰۱۷) بنابراین ورزش از نظر ماهوی و ذاتی، نهادی فرهنگی است که به لحاظ کارکرد با نهاد بهداشت، سلامت، تربیت و در چند دهه اخیر نیز با اقتصاد درهم آمیخته است. این کارکرد در حوزه‌های اجتماعی و سیاسی نیز نمود فراوانی دارد. در جامعه اسلامی ایران وجوه انبوه علاقه‌مندان، تماشاگران و فعالان جوان ورزشی و انتشار مجلات، روزنامه‌ها و برنامه‌های ورزشی متعدد، اهمیت این کارکرد و رابطه را نشان می‌دهد و گویای لزوم توجه به توسعه فرهنگی در ورزش است. منظور از توسعه فرهنگی گسترش هنجارها، ارزش‌ها، باورها، نمادها و غیره در ورزش، به دور از مسائل اخلاقی و ناهنجاری‌های رایج کنونی است. بنابراین، برخلاف توسعه فرهنگ ورزش که بر افزایش میزان مشارکت افراد در برنامه‌های ورزشی و توجه بیشتر به بُعد جسمانی تأکید دارد، توسعه فرهنگی در ورزش، تمامی ابعاد اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، هویتی و فرهنگی ورزش را شامل می‌شود. از سوی دیگر، فرهنگ ورزش بخشی از توسعه فرهنگی در ورزش است (منوچهرنژاد و همکاران، ۲۰۱۷).

اغلب صاحب‌نظران و متخصصان جامعه‌شناسی معتقدند که ورزش می‌تواند ابعاد مختلف روانی و جسمانی، اخلاقی، اجتماعی، فرهنگی و امنیتی را که جزو عوامل اثرگذار در توسعه فرهنگی ورزش هستند، تقویت و در ایجاد سرمایه اجتماعی به‌عنوان بخشی از توسعه فرهنگ اجتماعی، نقش مهمی داشته باشد. از این‌رو، عوامل توسعه فرهنگ ورزش متناسب با فرهنگ جامعه در سطح ملی و اولویت‌بندی آن‌ها ضروری است و باید در ابعاد مختلف اجتماعی و فرهنگی، مورد توجه ویژه قرار گیرد (منوچهرنژاد و همکاران، ۲۰۱۷).

از دیدگاه متخصصان جامعه‌شناسی کارکردگرا و جامعه‌شناسان ورزشی، پدیده فرهنگی - ورزش می‌تواند نقش مهمی در ایجاد مسئولیت‌پذیری اجتماعی، مشارکت اجتماعی، نشاط اجتماعی، کنترل اجتماعی، تقویت هم‌بستگی و غیره در جامعه ورزش ایفا کند. این عامل‌ها در چارچوب توسعه فرهنگ می‌توانند سبب توسعه فرهنگی در ورزش شوند. بنابراین، شناسایی عامل‌ها و نقش اولویت‌بندی آنان توسط متخصصان و صاحب‌نظران ورزشی امری حیاتی به‌نظر آمده و تحقیقات و مطالعاتی که مستقیماً این موضوع را مورد بررسی قرار داده باشد، بسیار اندک‌اند و اکثر آن‌ها فقط عواملی را برای این نوع توسعه ارائه کرده‌اند، ولی اولویت‌بندی آنان

توسط صاحب‌نظران ورزشی صورت نگرفته است. در این باره، می‌توان از تحقیق قاسمی و کشر (۱۳۹۱) نام برد (قاسمی و کشر، ۲۰۱۵). شاخص‌هایی مانند، رفع کمبودها و نارسایی‌های رفاهی ورزشگاه‌ها و میادین ورزشی، متدین و پای‌بند بودن به اعتقادات دینی، داشتن روحیه گروهی و پرهیز از فردگرایی، مقابله با ناهنجاری‌های رفتاری در میادین ورزشی، داشتن اخلاق نیکو توسط ورزشکاران، پای‌بندی ورزشکاران به موازین اخلاقی جامعه، تأثیر ورزش بر تقویت آرمان‌ها، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی، ترویج فرهنگ مسئولیت‌پذیری اجتماعی، ترویج فرهنگ وقف در ورزش، تقویت فضائل اخلاقی، روحیه ایمان، ایثار و امید به آینده، انضباط اجتماعی، تقویت حس احترام، صداقت و اعتماد به دیگران، ایجاد روحیه همکاری و تعاون جهت انجام عمل خیر، پرهیز از هرگونه ریا و تظاهر، حفظ و انتقال میراث اجتماعی برای توسعه فرهنگی ورزش ذکر شده است (میریوسفی و همکاران، ۲۰۱۶). برخی از تحقیقات دیگر مانند، منوچهری‌نژاد و همکاران (۱۳۹۴)، سیدعامری و همکاران (۱۳۹۴)، فراهانی و همکاران (۱۳۹۳)، محمدی ترکمانی و همکاران (۱۳۹۳)، اسلامی مرزنکلاته و همکاران (۱۳۹۳)، ارقند و همکاران (۱۳۹۳)، احمدی و همکاران (۱۳۹۳)، پارسامهر و جسمانی (۱۳۹۰) و محرم‌زاده و همکاران (۱۳۸۹)، منحصرأ نقش سرمایه اجتماعی از عامل‌های توسعه فرهنگ اجتماعی در رابطه با سازمان‌های ورزشی و فرهنگ ورزش را مورد بررسی قرار داده‌اند (احمدزاده و همکاران، ۲۰۱۴؛ ارقند و همکاران، ۲۰۱۴؛ پارسامهر و جسمانی، ۲۰۱۱؛ محمدی ترکمانی و همکاران، ۲۰۱۴؛ سیدعامری و همکاران، ۲۰۱۵؛ فراهانی و خسروی‌فر، ۲۰۱۴؛ اسلامی مرزنکلاته و همکاران، ۲۰۱۴؛ محرم‌زاده و همکاران، ۲۰۰۹؛ منوچهری‌نژاد و همکاران، ۲۰۱۵). مرادی و همکاران (۱۳۸۹) پژوهشی با عنوان بررسی نقش چهارگانه رسانه‌های ورزشی در توسعه فرهنگ ورزش همگانی انجام دادند. نتایج آنان نشان داد که بین نقش‌های چهارگانه رسانه‌های ورزشی با توسعه فرهنگ ورزش همگانی ارتباط معنی‌داری وجود دارد (مرادی و همکاران، ۲۰۱۱). صنایع (۱۳۸۴) پژوهشی با عنوان درآمدی کوتاه بر ظرفیت‌ها و شاخص‌های توسعه فرهنگی انجام داد و بیان کرد که در اصطلاح توسعه فرهنگی، فرهنگ هدف توسعه است و دارای ارزش ذاتی و هدفی مطلوب است و به زندگی معنا می‌بخشد. لیکن معنای دقیق توسعه فرهنگی زمانی میسر خواهد بود که تعریفی جامع و مانعی از دو جزء این کل یعنی (توسعه) و (فرهنگ) داشته باشیم (صنایع، ۲۰۰۴).

تعیین مؤلفه‌ها و عامل‌های فرهنگی در حوزه ورزش و اولویت‌بندی آنان به برقراری هدف‌های واقعی و شناخت مراحل کنترل کمک می‌کند و تنگناها و محدودیت‌های انجام کار را به‌روشنی نشان می‌دهد و به مدیران فرهنگی و ورزشی کمک می‌کند که فعالیت‌های گذشته را تجزیه و تحلیل و برای فعالیت‌های جدید برنامه‌ریزی کنند. این عامل‌ها همچنین برای مقایسه بین

بخش‌های مختلف حوزه ورزش در داخل و خارج و ایجاد رقابت بین آن‌ها بسیار مفیدند و به این علت است که اندازه‌گیری عامل‌ها باید جزو اولویت‌های نخست مدیریتی ورزشی قرار گیرد. هر سیستم اندازه‌گیری عامل‌های فرهنگی جزو لاینفکی از سیستم اطلاعاتی مدیریتی است و نشان می‌دهد که منابع چگونه مصرف شده‌اند و توجه به کدام بخش‌ها می‌تواند دریا بد که استراتژی‌های انتخابی وی به درستی انجام می‌شوند یا نه؟ یا نتایج حاصل آن‌ها همان نتایج موردانتظار است یا خیر؟ شناسایی، اندازه‌گیری و اولویت‌بندی عامل‌های فرهنگی جدای از منافع استراتژیک آن کارکردهای تقویت‌کننده سودمند دیگری را نیز برای ورزش دربر دارد (سند راهبردی نظام جامع توسعه تربیت بدنی و ورزش کشور، ۲۰۰۳).

از جمله عوامل فرهنگی که می‌توان در ورزش کشور با توجه به موارد ذکرشده تعیین کرد می‌توان به موارد زیر اشاره کرد که این موارد خود دارای زیرعامل‌هایی نیز هستند: فعالیت‌های فرهنگی در ورزش شامل (استقرار نظام رصد فرهنگی ورزش با تأکید بر اجرای نظام‌نامه فرهنگی ورزش کشور، ترویج، صیانت و پاس‌داشت ارزش‌های فرهنگی و پهلوانی ورزش کشور، استقرار نظام جامع جلب مشارکت مشاوران فرهنگی در ورزش کشور، ایجاد سازمان‌های مردم‌نهاد در ورزش کشور، توسعه نهضت داوطلبی به‌منظور توسعه و ترویج فرهنگ در ورزش کشور، بهره‌گیری از ورزش به‌منظور تحقق اهداف فرهنگی، توانمندسازی فرهنگی باشگاه‌های ورزشی حرفه‌ای، مبارزه نظام‌مند با ناهنجاری‌های فرهنگی در میادین ورزشی، مقابله با تهاجم فرهنگی در ورزش کشور)، آداب و رسوم فرهنگی در ورزش شامل (احیا و گسترش ورزش‌ها و بازی‌های بومی و محلی به‌منظور ترویج شاخص فرهنگی در کشور، احساس تعلق به میراث فرهنگی - ورزشی کشور، احساس تعلق به نمادهای ملی در ورزش کشور از قبیل پرچم و سرود ملی، پای‌بندی به ارزش‌ها و سنت‌های ملی فرهنگی در ورزش کشور، شناخت وظایف و مسئولیت‌های هر یک از ورزشکاران، پذیرش تعهد و انجام ورزش خود به‌صورت صحیح و کامل)، ارتباطات و مبادلات فرهنگی در ورزش شامل (تقویت نقش ورزشکاران، مربیان، داوران و مدیران ورزشی در حوزه مسئولیت‌های فرهنگی، ترویج ورزش‌های ملی، باستانی و زورخانه‌ای به‌منظور ترویج فرهنگ کشور در میادین بین‌المللی، برنامه‌ها و فعالیت‌های علمی - فرهنگی، آموزشی مرتبط با نیازهای ورزش کشور با همکاری دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی، ایجاد ارتباطات فرهنگی از طریق ورزش با جوامع و ورزشی دنیا، ارتباط نزدیک با شخصیت‌های فرهنگی ورزشی در ایران و سایر کشورها)، خانواده و ورزش تربیتی شامل (ترویج ورزش در نهاد خانواده؛ تکریم خانواده و آموزش آموزه‌های اخلاقی از طریق ورزش در خانواده، فرهنگ‌سازی اجتماعی ورزش در خانواده، ترویج فرهنگ همدلی در خانواده از طریق ورزش)، مسئولیت‌پذیری و وجدان اخلاقی شامل (سلامت نظام

ورزشی کشور، پاسخ‌گو بودن در قبال حسن انجام کار خود (اسنادهای بیرونی و درونی)، پرهیز از رذایل اخلاقی در ورزش شامل (پرهیز از تمسخر در میادین ورزشی، پرهیز از تهمت در نهاد ورزش، پرهیز از تملق و رباکاری در ورزش، پرهیز از سوءظن در تیم‌های ورزشی، پرهیز از سوء مصرف داروهای نیروزا، پرهیز از تکبر در میادین ورزشی، پرهیز از پرخاشگری در میادین ورزشی، پرهیز از فحاشی و بدزبانی در میادین ورزشی، پرهیز از دریافت و پرداخت رشوه در جامعه ورزشی) هستند (سند راهبردی نظام جامع توسعه تربیت بدنی و ورزش کشور، ۲۰۰۳).

صفابخش (۱۳۸۶) برای توسعه فرهنگ ورزش کشور، مؤلفه‌های اخلاق ورزشی، قانونمندی، روحیه کار جمعی و تیمی، شایسته‌سالاری و حرفه‌ای‌گرایی، رقابت‌جویی و فلسفه ورزش را پیشنهاد کرده است. وی بر این باور است که بیشتر پژوهش‌ها (۶۲/۵ درصد) در مورد فرهنگ ورزش کشور، به بررسی ناهنجاری رفتاری در ورزشگاه‌ها پرداخته‌اند. او همچنین به بررسی عوامل اثرگذار بر چالش‌های توسعه فرهنگ ورزش کشور از دیدگاه صاحب‌نظران پرداخته و آن‌ها را در چهار محور آموزشی، اجتماعی، قانونی و اقتصادی طبقه‌بندی کرده است. شاید بتوان از این پژوهش به‌عنوان تنها پژوهشی نام برد که به بررسی عوامل و ملاک‌های توسعه فرهنگ ورزش و تاحدی به توسعه فرهنگی در ورزش پرداخته است (صفابخش، ۲۰۰۷). مرور این مطالعات نشان می‌دهد که بررسی عوامل توسعه فرهنگی در ورزش به‌صورت اندک انجام شده و اولویت‌بندی آنان کمتر مورد توجه بوده است. اقدامات انجام‌شده در راستای توسعه فرهنگی در ورزش، در سیاست‌های کلان کشور نیز اولویت‌بندی عوامل و ملاک‌های توسعه فرهنگی را بررسی نکرده و تنها تعدادی شاخص را معرفی کرده است (منوچهرنژاد، ۲۰۱۷). از این‌رو، می‌توان استدلال کرد پژوهش درباره اولویت‌بندی عوامل و شاخص‌های توسعه فرهنگی در ورزش توسط صاحب‌نظران این رشته، کمتر مورد توجه یا علایق پژوهشگران، نهادهای آموزشی و سیاست‌گذاری قرار گرفته است. لذا هدف از پژوهش حاضر اولویت‌بندی عوامل توسعه فرهنگی ورزش از منظر صاحب‌نظران است.

روش پژوهش

پژوهش کاربردی حاضر به‌صورت آمیخته (کمی - کیفی) اجرا شد. گردآوری اطلاعات در بخش کیفی براساس نمونه‌گیری مبتنی بر هدف با استفاده از روش گلوله‌برفی انجام شد. در نمونه‌گیری گلوله‌برفی شرکت‌کنندگان اولیه، افراد دیگری را که در زمینه مورد بررسی دارای تجربیات و دیدگاه‌هایی هستند، برای شرکت در مطالعه معرفی می‌کردند. نمونه‌گیری تا زمان رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. یکی از مهم‌ترین بخش‌های فرایند پژوهش‌های کیفی، تصمیم‌گیری

درمورد شناسایی افراد یا موقعیت‌های مورد مطالعه و راه‌های دستیابی و برقراری ارتباط با آنان برای جمع‌آوری داده‌هاست (استراتوس و کوربین^۱، ۱۹۹۷). در بخش کمی، از نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد؛ ۴۹ پرسش‌نامه محقق ساخته که از مصاحبه کیفی با افراد استخراج شده و دارای ۳۵ زیرگروه و مقیاس پنج ارزشی لیکرت (از خیلی کم اهمیت تا خیلی مهم) بود، به صورت آنلاین و میدانی به اجرا درآمده و جمع‌آوری شد. نمونه این مطالعه مدیران و متخصصان ورزشی، استادان مدیریت ورزشی با بیش از سه سال سابقه تدریس در حوزه فرهنگی - اجتماعی ورزشی و پژوهشگرانی بودند که در این حوزه کار پژوهشی انجام داده‌اند.

جهت گردآوری اطلاعات از روش‌های مطالعات کتابخانه‌ای، مصاحبه و پرسش‌نامه استفاده شد. در روش مصاحبه، از نمونه‌گیری گلوله‌برفی تا رسیدن به اشباع نظری از متخصصان ذیربط و صاحب‌نظران استفاده شد. در ابتدا برای انجام مصاحبه با شرکت‌کنندگان تماس حاصل و افرادی که مایل به شرکت در مصاحبه بودند، راهنمای مصاحبه برای آنان ارسال شد که در برگیرنده عنوان، اهداف و سؤال‌های کلی مصاحبه بود تا آشنایی اولیه با موضوع مورد بحث برای آنان صورت پذیرد. سپس در زمان و مکان مورد انتخاب این افراد، مصاحبه‌ها انجام پذیرفت. پژوهشگر به منظور ثبت اطلاعات علاوه بر یادداشت رئوس مطالب، با کسب اجازه از افراد مصاحبه‌شونده به ضبط مصاحبه با استفاده از دستگاه ویژه ضبط صدا اقدام کرد. پس از انجام مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌باز، متن مصاحبه‌ها به دقت پیاده‌سازی و برای تجزیه و تحلیل مورد استفاده قرار گرفت. مصاحبه‌های انجام شده با استفاده از روش کدگذاری سه مرحله‌ای (باز - محوری - انتخابی) ثبت شدند. پس از آن پرسش‌نامه محقق ساخته که گویه‌های آن براساس کدگذاری‌های بخش کیفی استخراج شده بود، طراحی شد. پرسش‌نامه شامل شش مؤلفه در بخش فرهنگی ورزشی و دارای ۳۵ زیرگروه و مقیاس پنج ارزشی لیکرت (از خیلی کم اهمیت تا خیلی مهم) است. روایی پرسش‌نامه توسط ۸ نفر از استادان و متخصصان مورد تأیید قرار گرفت. جهت به‌دست آوردن پایایی پرسش‌نامه، ابتدا ۳۰ پرسش‌نامه به صورت مقدماتی در میان جامعه آماری اجرا شد. سپس ضریب آلفای کرونباخ ($\alpha=0/91$) توسط نرم‌افزار اس.پی.اس.اس.، محاسبه شد که نشان‌دهنده برخورداری از پایایی بالای سؤالات پرسش‌نامه است.

در بخش آمار توصیفی از جدول‌های فراوانی و در بخش آمار استنباطی از آلفای کرونباخ برای به‌دست آوردن پایایی پرسش‌نامه و جهت وزن‌دهی و اولویت‌بندی عوامل توسعه فرهنگی ورزش کشور از منظر صاحب‌نظران از نرم‌افزار تحلیل آماری Expert choice نسخه ۱۱ استفاده شد.

نتایج و یافته‌ها

در جدول ۱ اطلاعات دموگرافیک صاحب‌نظران ورزش کشور آورده شده است. مشخصات نمونه‌ها با توجه به جنسیت، سطح تحصیلات، سن و سابقه کار تفکیک شدند.

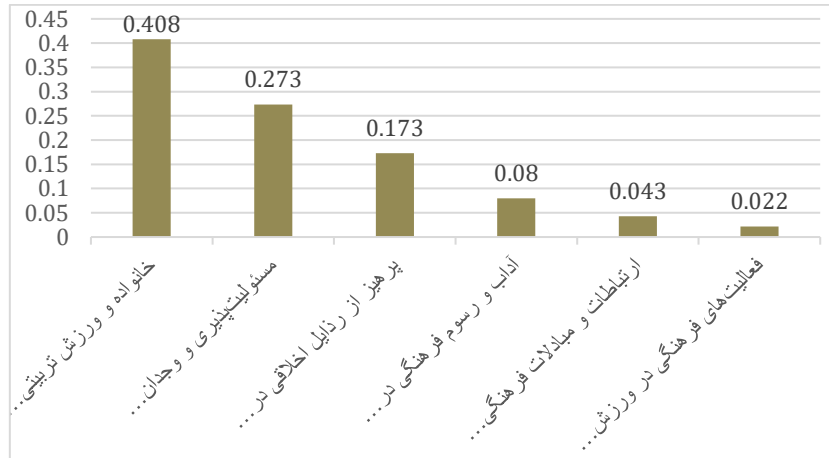
جدول ۱. اطلاعات دموگرافیک

جنسیت	تعداد افراد	تحصیلات	تعداد افراد	سن	تعداد افراد	سابقه کار	تعداد افراد
زن	۱۶	لیسانس	۱۰	۳۵-۲۵	۸	۱۰-۵	۱۳
		فوق لیسانس	۲۱	۴۵-۳۶	۱۶	۱۵-۱۱	۸
مرد	۳۳	دکتری	۱۸	۵۵-۴۶	۱۶	۲۰-۱۶	۱۱
				۵۵ به بالا	۹	۲۰ به بالا	۱۷
تعداد کل	۴۹	تعداد کل	۴۹	تعداد کل	۴۹	تعداد کل	۴۹

در انجام این تحقیق که با هدف اولویت‌بندی عوامل توسعه فرهنگی ورزش کشور از منظر صاحب‌نظران اجرا شد، پس از انجام مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌باز، متن مصاحبه‌ها به‌دقت پیاده‌سازی و به همراه یادداشت‌های برداشته‌شده برای تجزیه و تحلیل مورد استفاده قرار گرفت. پس از شروع اولین مصاحبه، تحلیل آغاز شد، به این ترتیب که هر مصاحبه و برداشت تحلیلی آن، مشخص‌کننده مسیر مصاحبه و نمونه بعدی بود. مصاحبه‌های انجام‌شده پاراگراف‌بندی و هر یک در جدولی لیست شد و مطابق روش کدگذاری سه مرحله‌ای (باز - محوری - انتخابی) در مرحله اول به صورت مفاهیم و عبارات خلاصه شدند. در ادامه روند تحلیل، چینش منطقی مفاهیم پیرامون سؤالات و پارادایم‌های کلی شامل شرایط علی و دخیل، شرایط زمینه‌ای، استراتژی‌ها یا راهبردهای تعاملی و پیامدهای پدیده پرداخته شد و در نهایت در بخش کدگذاری انتخابی برای کشف مقوله مرکزی تحقیق و استخراج نظریه تلاش شد. البته باید توجه داشت که این سه مرحله از یکدیگر منفک نیستند و یک‌پارچگی و انسجام دارند، به گونه‌ای که مراحل به صورت مستمر و بدون وقفه از تحلیل نخستین مصاحبه آغاز شد و تا آخرین مرحله گزارش‌نویسی ادامه یافت و به نوعی تکامل تفکر در طول زمان بود؛ لذا به همین سبب سؤالات این پژوهش با توجه به ترتیب ارائه، تحلیل و پاسخ داده و در نهایت مدل مفهومی برخاسته از تحلیل داده‌ها ارائه شد. عوامل شناسایی‌شده توسعه فرهنگی ورزش کشور شامل: خانواده و ورزش تربیتی، مسئولیت‌پذیری و وجدان اخلاقی، پرهیز از ردایل اخلاقی در ورزش، آداب و رسوم فرهنگی در

ورزش، ارتباطات و مبادلات فرهنگی در ورزش و فعالیت‌های فرهنگی بودند که هر کدام از این عوامل دارای ریزعامل‌هایی بودند که در تحلیل استنباطی داده‌ها، رتبه‌بندی شدند.

نمودار ۱. اولویت‌بندی عوامل توسعه فرهنگی ورزش

در رتبه‌بندی مربوط به عوامل توسعه فرهنگی ورزش مشخص شد که بیشترین میانگین رتبه مربوط به خانواده و ورزش تربیتی (۰/۴۰۸) و همچنین کم‌ترین میانگین رتبه مربوط به فعالیت‌های فرهنگی در ورزش (۰/۰۲۲) بوده است. هر کدام از این عوامل دارای شاخص‌هایی بودند که در جدول ۱ نشان داده شدند.

جدول ۱. شاخص‌های توسعه فرهنگی ورزش

مؤلفه	شاخص
خانواده و ورزش تربیتی	ترویج ورزش در نهاد خانواده تکریم خانواده و آموزش آموزه‌های اخلاقی از طریق ورزش در خانواده فرهنگ‌سازی اجتماعی ورزش در خانواده ترویج فرهنگ هم‌دلی در خانواده از طریق ورزش
مسئولیت‌پذیری و وجدان اخلاقی	سلامت نظام ورزشی کشور پاسخ‌گو بودن در قبال حسن انجام کار خود (اسنادهای بیرونی و درونی)
پرهیز از رذایل اخلاقی در ورزش	پرهیز از تمسخر در میداين ورزشی پرهیز از تهمت در نهاد ورزش پرهیز از تملق و ریاکاری در ورزش پرهیز از سوء ظن در تیم‌های ورزشی پرهیز از سوء مصرف داروهای نیروزا

<p>پرهیز از تکبر در میداین ورزشی پرهیز از پرخاشگری در میداین ورزشی پرهیز از فحاشی و بدزبانی در میداین ورزشی پرهیز از دریافت و پرداخت رشوه در جامعه ورزشی</p>	
<p>احیا و گسترش ورزش‌ها و بازی‌های بومی و محلی به‌منظور ترویج شاخص فرهنگی در کشور احساس تعلق به میراث فرهنگی - ورزشی کشور احساس تعلق به نمادهای ملی در ورزش کشور از قبیل پرچم و سرود ملی پای‌بندی به ارزش‌ها و سنت‌های ملی فرهنگی در ورزش کشور شناخت وظایف و مسئولیت‌های هریک از ورزشکاران پذیرش تعهد و انجام ورزش به‌صورت صحیح و کامل</p>	<p>آداب و رسوم فرهنگی در ورزش</p>
<p>تقویت نقش ورزشکاران، مربیان، داوران و مدیران ورزشی در حوزه مسئولیت‌های فرهنگی ترویج ورزش‌های ملی، باستانی و زورخانه‌ای به‌منظور ترویج فرهنگ کشور در میداین بین‌المللی برنامه‌ها و فعالیت‌های علمی - فرهنگی، آموزشی مرتبط با نیازهای ورزش کشور با همکاری دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی ایجاد ارتباطات فرهنگی از طریق ورزش با جوامع و ورزشی دنیا ارتباط نزدیک با شخصیت‌های فرهنگی ورزشی در ایران و سایر کشورها</p>	<p>ارتباطات و مبادلات فرهنگی در ورزش</p>
<p>استقرار نظام رصد فرهنگی ورزش با تأکید بر اجرای نظام‌نامه فرهنگی ورزش کشور ترویج، صیانت و پاس‌داشت ارزش‌های فرهنگی و پهلوانی ورزش کشور استقرار نظام جامع جلب مشارکت مشاوران فرهنگی در ورزش کشور ایجاد سازمان‌های مردم‌نهاد ورزش کشور توسعه نهضت داوطلبی به‌منظور توسعه و ترویج فرهنگ در ورزش کشور بهره‌گیری از ورزش به‌منظور تحقق اهداف فرهنگی توانمندسازی فرهنگی باشگاه‌های ورزشی حرفه‌ای مبارزه نظام‌مند با ناهنجاری‌های فرهنگی در میداین ورزشی مقابله با تهاجم فرهنگی در ورزش کشور</p>	<p>فعالیت‌های فرهنگی در ورزش</p>

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر نشان داد که در اولویت‌بندی عوامل توسعه فرهنگی ورزش کشور از منظر صاحب‌نظران بیشترین میانگین رتبه مربوط به خانواده و ورزش تربیتی (۰/۴۰۸) و همچنین کم‌ترین میانگین رتبه مربوط به فعالیت‌های فرهنگی در ورزش (۰/۰۲۲) بوده است (نمودار ۱). هر کدام از این عوامل دارای زیرشاخص‌های هستند. زیرشاخص خانواده و ورزش تربیتی شامل: ترویج ورزش در نهاد خانواده، تکریم خانواده و آموزش آموزه‌های اخلاقی از طریق ورزش در خانواده، فرهنگ‌سازی اجتماعی ورزش در خانواده و ترویج فرهنگ همدلی در خانواده از طریق

ورزش و زیرشاخص فعالیت فرهنگی در ورزش شامل استقرار نظام رصد فرهنگی ورزش با تأکید بر اجرای نظام‌نامه فرهنگی ورزش کشور، ترویج، صیانت و پاس‌داشت ارزش‌های فرهنگی و پهلوانی ورزش کشور، استقرار نظام جامع جلب مشارکت مشاوران فرهنگی در ورزش کشور، ایجاد سازمان‌های مردم‌نهاد ورزش کشور، توسعه نهضت داوطلبی به‌منظور توسعه و ترویج فرهنگ در ورزش کشور، بهره‌گیری از ورزش به‌منظور تحقق اهداف فرهنگی، توانمندسازی فرهنگی باشگاه‌های ورزشی حرفه‌ای، مبارزه نظام‌مند با ناهنجاری‌های فرهنگی در میادین ورزشی و مقابله با تهاجم فرهنگی در ورزش کشور هستند.

با توجه به این‌که محقق در بررسی پیشینه تحقیق به الگو یا مدل مفهومی ویژه‌ای درمورد عوامل و ویژگی‌های فرهنگی ورزش کشور برخورد نکرد و همچنین به دلیل عدم وجود متغیرهای مشخص و تأییدشده در پیشینه تحقیق در نتیجه نمی‌توان مقایسه دقیقی با تحقیقات گذشته انجام داد. لذا در بحث به بررسی و قیاس نتایج به‌دست‌آمده می‌پردازیم.

با توجه به اهمیت خانواده و ورزش تربیتی به‌عنوان اولین اولویت توسعه فرهنگی ورزش از منظر صاحب‌نظران می‌توان گفت، ورزش پدیده‌ای اجتماعی - فرهنگی است که پیوندی محکم با مجموعه نهادها و ساختارهای اجتماعی دارد؛ به این معنا که دستاوردهای ورزش و فعالیت‌های مربوط به آن، به‌طور کلی یک شاخص فرهنگ عمومی محسوب می‌شود. ورزش، بخشی از فرهنگ است و بین آن دو رابطه مستقیم وجود دارد. به‌طوری که شناخت ورزش بدون آگاهی از ارزش و کیفیت ریشه‌های فرهنگی هر جامعه امکان‌پذیر نیست. به همین دلیل چگونگی رشد و توسعه ورزش در هر جامعه، به فرهنگ آن کشور مربوط می‌شود. در واقع نقش ورزش و تربیت بدنی به‌عنوان پدیده‌ای تربیتی سازنده و مفید در غنای فرهنگی هنر جامعه از آن جهت حائز اهمیت است که امروز تعداد علاقه‌مندان به مراتب بیشتر از شرکت‌کنندگان آن است. نقش ورزش در انتقال میراث فرهنگی و ارزش‌های اخلاقی و انسانی جامعه خود به ملت‌های دیگر دوچندان است، این پدیده اجتماعی عصر حاضر، مملو از نقش هم‌بستگی، همکاری، گذشت، فداکاری، دوستی، صمیمیت و بسیاری از ارزش‌های انسانی و اجتماعی دیگر در موفقیت و پیروزی است و به‌آسانی نیز می‌تواند ضمن انتقال فرهنگ از یک نسل به نسل دیگر، از یک ملت به ملت دیگر، نشان‌دهنده غنای فرهنگی این جامعه پویا و رو به رشد باشد. ورزش به‌عنوان یکی از فعالیت‌های مهم انسانی است که تقریباً هیچ جامعه بشری را با هر درجه‌ای از پیشرفت یا عقب‌ماندگی، نمی‌توان یافت که در آن، ورزش به‌گونه‌ای وجود نداشته باشد، به شرطی که قرن‌ها و در تمدن‌های گوناگون خود با این پدیده آشنایی داشته است؛ هرچند توجه رویکرد تمدن‌های مختلف به ورزش، یکسان نبوده است. گرایش روزافزون به ورزش باعث پیدایش مسائل و موضوعاتی شده است که ذاتاً ماهیت

اجتماعی و فرهنگی دارند (عباسی بختیاری، ۲۰۱۱). در بین این عوامل نتایج نشان داد که نقش‌هایی که خانواده به‌عنوان عاملی اثرگذار در اجتماعی کردن و فرهنگ‌سازی ورزش دارند، از همه مهم‌تر به‌نظر می‌رسد، چراکه اولاً، بخش زیادی از وقت کودکان به‌ویژه در سال‌های اول زندگی آنان در خانواده می‌گذرد؛ ثانیاً، بعضی از والدین بسیار در تجربه ورزشی و فرهنگ‌سازی فرزندان‌شان درگیرند و اعضای خانواده در این بین می‌توانند نقش‌های متفاوتی مانند مربی یا رهبر را برعهده گیرند. ثالثاً، به‌سبب این‌که ورزش یک زمینه گسترده عمومی است، خانواده فرصت‌های چندی برای دادن بازخورد خاص و فوری به فرزندان‌شان دارند (کیسی^۱ و همکاران، ۲۰۰۹). توکر^۲ و همکاران در سال ۲۰۱۱ نیز عنوان کردند که خانواده، والدین و محیط خانه نقش بسزایی در رفتارهای فرهنگی ورزشی کودکان دارند (توکر و همکاران، ۲۰۱۱).

از سوی دیگر با توجه به مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری و وجدان اخلاقی و پرهیز از رذایل اخلاقی در ورزش، کم‌توجهی به امور فرهنگی در ورزش و بروز بداخلاقی‌هایی در فعالیت‌های ورزشی به‌دلیل ورود اعتبارات هنگفت دولتی در ورزش باشگاهی و حرفه‌ای و نیز ایجاد پدیده دلالتی در برخی از ورزش‌های پردرآمد تیمی و بهره‌گیری سیاسی و تبلیغاتی از ورزش به‌عنوان ابزاری که باعث شده برخی از رسانه‌های ورزشی در جهت حفظ خود و درآمدزایی، بزرگ‌نمایی چهره‌ها را صورت دهند و به حاشیه‌های ورزشی که زمینه بداخلاقی‌های بعدی را فراهم می‌کند دامن زده شود. نظارت در این زمینه نیز کم‌تر صورت گرفته و سوءاستفاده افراد سودجو از نبودن نظام‌نامه‌ای فرهنگی در ورزش باعث ضربه زدن به فرهنگ و معنویات و ارزش‌ها در ورزش می‌شود و ضروری است نظارت لازم از سوی ارگان‌ها در این رابطه صورت گیرد و در برنامه‌های مرتبط با آن‌ها احکام فرهنگی صادر شود (احمدزاده و همکاران، ۲۰۱۴).

رسوخ برخی ناهنجاری‌های اجتماعی در ورزش مانند پرخاشگری، زدوبندهای غیراخلاقی، دوپینگ و غیره به‌ویژه در ورزش‌های تیمی و حرفه‌ای مانند فوتبال، بیانگر توجه به توسعه فرهنگی در ورزش است (صفابخش، ۲۰۰۷؛ احمدزاده و همکاران، ۲۰۱۴). بنابراین با توسعه همکاری و تعاون، احترام متقابل، ارتباط دوستانه، رعایت هنجارهای اجتماعی، اعتماد عمومی و داشتن حس مسئولیت و وجدان اخلاقی به جامعه ورزش می‌توان به توسعه فرهنگی در ورزش کمک کرد. در همین رابطه، فراهانی و همکاران (۱۳۹۳)، بهروان (۱۳۹۲) و بابایی فرد (۱۳۸۹) نیز اعتماد، مشارکت، تعاون و همکاری، همدلی و احترام متقابل، انسجام و هم‌بستگی، شبکه‌های اجتماعی، مذهبی بودن، عمل خیرخواهانه و بشردوستانه، صداقت، قانون‌مداری، تعاون، ایثار و همدلی،

1 Casey

2 Tucker

مسئولیت‌پذیری را در توسعه فرهنگی ورزش اثرگذار دانسته‌اند (بابایی‌فرد، ۲۰۱۰؛ فراهانی و همکاران، ۲۰۱۴). تأمین نیازهای رفاهی و خدماتی استفاده‌کنندگان از ورزش، تأمین امنیت رویدادهای ورزشی، حمایت مادی و معنوی از ورزشکاران موفق، پای‌بندی دینی در ورزش، ترجیح منافع سازمانی بر منافع فردی در ورزش و وجود موزه‌ها و آثار گردشگری در ورزش، از نتایج دیگر پژوهش در بُعد فرهنگی اجتماعی در ورزش است. در این رابطه صفابخش (۱۳۸۶)، غفرانی و همکاران (۱۳۸۹)، قاسمی و کشگر (۱۳۹۱)، فرجی (۱۳۹۳)، روش‌های مختلفی را برای توسعه فرهنگی و اخلاقی در ورزش نام برده‌اند (صفابخش، ۲۰۰۷؛ قاسمی و همکاران، ۲۰۱۵؛ غفرانی، ۲۰۱۱).

نتایج پژوهش حاضر نشان دادند که در اولویت‌بندی عامل‌های توسعه فرهنگی در ورزش کشور بیشترین میانگین رتبه مربوط به خانواده و ورزش تربیتی (۰/۴۰۸) و همچنین کم‌ترین میانگین رتبه مربوط به فعالیت‌های فرهنگی در ورزش (۰/۲۲) بوده است. با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش در زمینه اولویت‌بندی مؤلفه‌های توسعه فرهنگی در ورزش می‌توان به عامل‌های فرهنگی به ترتیب اولویت: خانواده و ورزش تربیتی (۰/۴۰۸)، مسئولیت‌پذیری و وجدان اخلاقی (۰/۲۷۳)، پرهیز از ردایل اخلاقی در ورزش (۰/۱۷۳)، آداب و رسوم فرهنگی در ورزش (۰/۰۸۰)، و ارتباطات و مبادلات فرهنگی (۰/۰۴۳) و فعالیت فرهنگی در ورزش (۰/۰۲۲) نام برد. آنچه تاکنون پژوهش‌های مرتبط با فرهنگ و ورزش نشان داده‌اند این است که ناهنجاری‌های اخلاقی و رفتاری فراوانی در ورزش وجود دارد؛ در صورتی که نتایج تحقیق حاضر نشان داد با گسترش فرهنگ در خانواده و ورزش تربیتی می‌توان به‌طور مستقیم از ریشه ناهنجاری‌های اخلاقی و رفتاری را کاهش داد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از تمامی افرادی که ما را در انجام این پژوهش یاری رساندند کمال تشکر و قدردانی را داریم.

References

- Abasibakhtiari, R. (2011). Investigating The Interactions Of Sport And Culture, In National Conference On Cultural Industries, Its Role In Sustainable Development. Islamic Azad University, Kermanshah Branch (Persian).
- Arghand, M.R., Esmaeili, M.A., & Khodadad Kashi. (2014). Investigating The Relationship Between Social Capital And Job Analysis Of Physical Education Teachers In Guilan Province. *Journal Of Sports Management*, 6(3), 443-458. (Persian).
- Ahmadzade, A., Mosavi, J., & Dosti, M. (2014). Identifying The Cultural Opportunities And Challenges Of Sports In Mazandaran Province. *Contemporary Research In Sports Management*, 4(7),15-29 (Persian).
- Babaeifard, A. (2010). Cultural Development And Social Development In Iran (Peraian).
- Casey, M. M., Eime, R. M., Payne, W. R., & Harvey, J. T. (2009). Using a socioecological approach to examine participation in sport and physical activity among rural adolescent girls. *Qualitative Health Research*, 19(7), 881-893 .
- Eslami Marzankalate, M.M., Mosavi, J., & Khoshfar, Gh. (2014). The Relationship Between Social Capital And Women's Participation In Sports Activities (Case Study: Women In Gorgan). *Social Capital Management*, 2(1), 139-159 (Persian).
- Farahani, A., & Khosravifar, Z. (2014). Comparison Of Quality Of Life Of Women Participating And Non-Participating In Public Sports. *Journal Of Organizational Behavior Management Studies In Sport*, 1(1),11-20 (Persian).
- Ghasemi, H., & Kashgar, S. (2015). Socio-Cultural Foundations Of Sports. *Bamdad Ketab*, 3, 1-144 (Persian).
- Ghofrani, M. (2011). The Design And Codification Of A Championship Development Strategy In Golestan Province: 17-33 (Persian).
- Manochehr Nezhad, R., Rahmati, M.M., Miryosefi, J., & sajadi, A. (2017). Identifying Effective Factors And Criteria In Cultural Development In Championship Sports, *Sports Management Studies* February And March. No 40. (Persian).
- Manochehri Nezhad, M., Hematinezhad, M., & Ramati, M.R. (2015). The Relationship Between Family Social Capital And Sports Participation Of Adolescent Students. *Journal Of Sports Management*, 7(3), 457-470 (Persian).
- Mohammadi Torkamani, E., Bagheri, Gh., & Zarei Matin, H. (2014). Comparison Of Social Capital Of Volunteers And Non-Volunteers

- Working In Sports Organizations. *Social Capital Management*, 1(2),183-201 (Persian).
- Moharamzade, M., Kashef, M., & Behnosh, Sh. (2009). *The Relationship Between Social Capital And Organizational Entrepreneurship In The General Department Of Physical Education Of West Azerbaijan Province*. Unpublished thesis of the Faculty of Sports Sciences, Urmia University (Persian).
- Moradi, M., Honari, H., & Ahmadi, A. (2011). Investigating The Four Roles Of Sports Media In The Development Of Popular Sports Culture. *Journal Of Sports Management*, 3(9), 167-180 .(Persian).
- Miryosefi, J., Ramezaninezhad, R., & Rahmati, M. (2016). Investigating The Role Of Social Culture Development In The Cultural Development Of Championship Sports. *Human Resource Management In Sports*, 4(1),131-146. (Persian).
- Parsamehr, M., & Jesmani, S. (2011). The Role Of Social Capital On Sports Consumption (Watching Sports) The Study Of Youth In Yazd. *Research In Sports Management And Motor Behavior*, 1(1), 73-84 (Persian).
- Sanaye, M. (2004). A Brief Introduction To The Capacities And Characteristics Of Cultural Development. *The Thought Of The Islamic Revolution*, 13-14.(Persian).
- Safabakhsh, M. (2007). The Development Of Sports Culture. (Research Projects). Physical Education Organization Of Islamic Republic Of Iran. Vice-Chancellor And The Provinces. *National Office Management And Development Of Sports In Iran*. 1-338.(Persian).
- Seyedameri, M., Savare, O., & Ebrahimi, L. (2015). Relationship Between Social Capital And Quality Of Work Life Of The Staff Of The General Directorate Of Sports And Youth Of West Azerbaijan Province. *Journal Of Sports Management*, 7(3), 335-349 (Persian).
- Strategic Document Of The Comprehensive System Of Physical Education And Sports Development In The Country. Rad System Company. (2003). (Persian).
- Strauss, A., & J.M. Corbin. (1997). *Grounded Theory In Practice*. Sage.
- Tucker, P., van Zandvoort, M. M., Burke, S. M., & Irwin, J. D. (2011). The influence of parents and the home environment on preschoolers' physical activity behaviours: A qualitative investigation of childcare providers' perspectives. *BMC public health*, 11(1), 1-7 .

Prioritization of cultural development factors of the country's sports from the perspective of experts

Mehdi Shahbazi¹, Razieh Hojabrnia*², Mohammad Hamidi³,
Leila Porrahmani⁴

1. Associate Professor Faculty of Physical Education and Sport Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.
2. Ph.D. Student Faculty of Physical Education and Sport Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.
3. M.S. Student Faculty of Physical Education and Sport Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.
4. Ph.D. Student Faculty of Physical Education and Sport Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

Received: November 11, 2020

Accepted: December 22, 2021

Abstract

The present study aimed to prioritize the factors of cultural development of sports in the country from the perspective of experts. This applied research was a descriptive survey conducted by a mixed (quantitative-qualitative) method. The statistical population is in the qualitative section, staff managers, professors of sports management and university researcher who have related research work. Sampling in the qualitative part was done in the form of snowballs until the theoretical saturation was reached with experts. In the quantitative part, the samples were composed of managers and sports specialists, university professors with teaching experience in the socio-cultural field of sports, and researchers who had conducted research studies in this field 49 researcher-made questionnaires were Targeted and distributed online and in the field. In order to analyze the data, descriptive statistics were used for demographic characteristics, and inferential statistics were used by Expert choice statistical analysis software version 11 to weigh and prioritize the factors of cultural development of the sport. The results showed that the factors of cultural development of sports in the country are family priority and educational sports (0.408), responsibility and moral conscience (0.273), avoidance of moral vices in sports (0.173), and cultural customs in sports, respectively. (0.080), and cultural communications and exchanges (0.043) and cultural activities in sports (0.022). In general, it can be said that the spread of

---

* E- mail: rhojabrnia@yahoo.com

culture in the family and educational sports can directly reduce the root of moral and behavioral disorders.

Keywords: Cultural activities, educational sports, athletes, sports experts